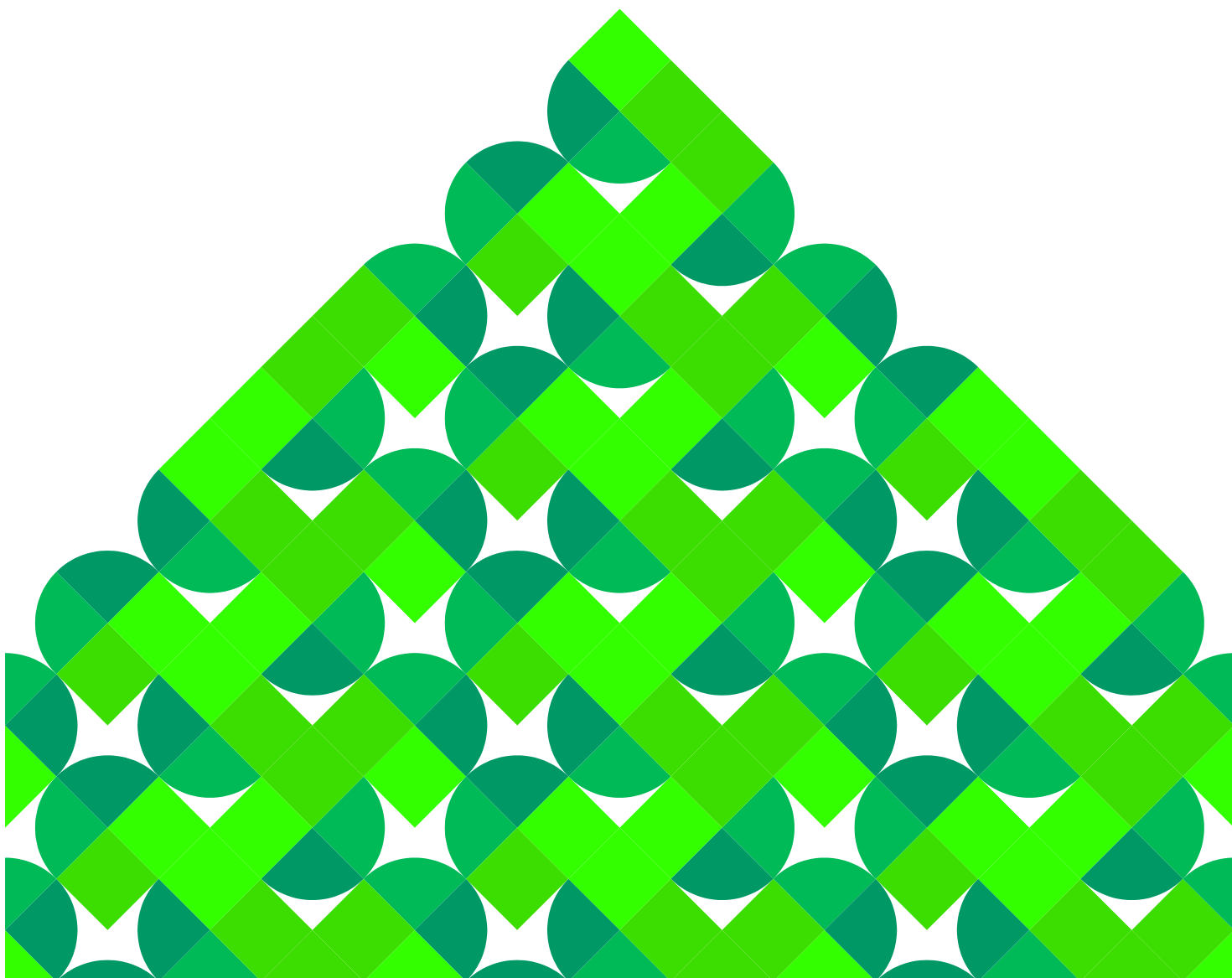

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Sammanfattande introduktion av Allmän kommentar nr 4 om rätten till inkluderande utbildning

Myndigheten för delaktighet är en kunskapsmyndighet som arbetar inom funktionshindersområdet. Vi arbetar för att alla, oavsett funktionsförmåga, ska kunna vara fullt delaktiga i samhället.

Myndigheten för delaktighet, 2018
Sammanfattande introduktion av Allmän kommentar nr 4
om rätten till inkluderande utbildning

Nummer 2018:16

Publikationen finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.
Alternativa format kan beställas från Myndigheten för delaktighet.

Postadress: Myndigheten för delaktighet, Box 1210, 172 24 Sundbyberg
E-post: info@mfd.se
Telefon: 08-600 84 00

Innehåll

Sammanfattning	4
Vad är en allmän kommentar?	5
Varför denna allmänna kommentar?	5
Vad innebär inkluderande utbildning?	6
Konventionsstatens åtaganden och genomförande	8
Andra bestämmelser i konventionen	9

Sammanfattning

Det här dokumentet ger en introduktion till FN:s allmänna kommentar nummer 4 om artikel 24, Utbildning, i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Kommentaren beskriver vad inkluderande utbildning innebär och vad konventionsstaterna har åtagit sig för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning ska få tillträde och tillgång till inkluderande utbildning av god kvalitet.

Kommentaren tydliggör att skolor och utbildningsmiljöer ska vara tillgängliga för alla oavsett funktionsförmåga. Det är en förutsättning för att säkerställa rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning på lika villkor och utan diskriminering. För att uppnå detta krävs inkludering och tillgänglighet fullt ut, vilket omfattar alltifrån fysiska byggnader till metoder, material och stöd.

Att personer med funktionsnedsättning ges förutsättningar att delta i ordinarie utbildningsmiljöer är en förutsättning för deras egen, andras och samhällets utveckling mot inkludering och tillgänglighet för alla. Det är dessutom en förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska kunna bli fullt ut delaktiga i samhället.

För att få förståelse för kommentarens hela innebörd bör man läsa den i sin helhet.

Vad är en allmän kommentar?

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har en särskild kommitté kopplad till sig, som ansvarar för att främja och följa upp konventionen tillsammans med de länder som har anslutit sig till den.

Kommittén har bland annat till uppgift att ta fram allmänna kommentarer om särskilda artiklar och rättigheter. Syftet med de allmänna kommentarerna är att förtydliga hur en specifik artikel ska tolkas och på så sätt vägleda konventionsstaterna i arbetet med att genomföra konventionen.

Den här kommentaren handlar om kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och är framtagen av Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Varför denna allmänna kommentar?

Utbildning är en mänsklig rättighet. Trots det nekas fortfarande miljontals personer med funktionsnedsättning rätten till utbildning, och ännu fler har bara tillgång till utbildning i begränsad utsträckning. Värdet av inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet bekräftas även i det fjärde globala målet för hållbar utveckling i FN:s utvecklingsagenda, Agenda 2030.

I den här allmänna kommentaren konstaterar FN-kommittén att det fortfarande finns stora utmaningar för att uppnå en inkluderande utbildning. Kommittén pekar på flera faktorer som gör att personer med funktionsnedsättning nekas tillträde och tillgång till inkluderande utbildning. Dels handlar det om direkt diskriminering av personer med funktionsnedsättning, dels om bristande kunskap, avsaknad av relevant forskning, data för att kunna följa utvecklingen av inkluderande utbildning och ett otillräckligt rättssystem vid kränkningar.

Vad innebär inkluderande utbildning?

Rätten till utbildning gäller för alla, utan diskriminering och på jämlika villkor. Enligt konventionen ska staterna säkerställa rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning i ett inkluderande utbildningssystem. Rätten till utbildning ska säkerställas på alla nivåer, och innefattar alltså förskola, grundskola och gymnasium, högre utbildning, yrkesutbildning och livslångt lärande, fritidsaktiviteter och sociala aktiviteter.

För att säkerställa rätten till inkluderande utbildning behöver riktlinjer och praktik förändras i alla lärmiljöer. Förändringen handlar om att tillgodose varje studerandes identitet och olika behov. Därefter behöver utbildningsaktörer avlägsna alla hinder som begränsar den möjligheten. För att utbildningssystemet ska kunna inkludera alla elever krävs förstärkning vad gäller såväl personal och pedagogik som ekonomiska resurser. Kommittén betonar också värdet av att anställa lärare som själva har en funktionsnedsättning.

Inkluderande utbildning beskrivs i kommentaren på följande sätt:

- En grundläggande mänsklig rättighet för alla elever.
- En princip som värdesätter alla studerandes välbefinnande, respekterar deras inneboende värdighet och självständighet, och som erkänner individers behov och förmåga att på ett effektivt sätt inkluderas i och bidra till samhället.
- Ett sätt att förverkliga andra mänskliga rättigheter. Det är det huvudsakliga sättet för personer med funktionsnedsättning att själva ta sig ur fattigdom, få möjligheter att fullt ut delta i sina lokalsamhällen och att skydda sig mot att bli utnyttjade. Det är också det huvudsakliga sättet att göra samhällen inkluderande.
- Resultatet av en pågående process där hela samhället arbetar proaktivt med att undanröja hinder som motverkar rätten till utbildning. Inkluderande utbildning förutsätter dessutom förändringar i kultur, politik och rutiner som gör det möjligt för ordinarie skolor att på ett effektivt sätt inkludera alla studerande.

Kommittén utgår från att ett inkluderande utbildningssystem förutsätter följande fyra delar:

- **Tillgång:** Det måste finnas offentliga och privata utbildningsinstitutioner och utbildningsprogram i tillräcklig omfattning och kvalitet. Det måste också finnas utbildningsplatser för elever med funktionsnedsättning på alla nivåer i samhället.
- **Tillgänglighet:** Hela utbildningssystemet måste vara tillgängligt. Det gäller byggnader, information och kommunikationsverktyg, läroplaner, lärmaterial, undervisningsmetoder, bedömning samt språk- och stödtjänster. Miljön måste vara utformad för att främja inkludering och jämlikhet. Det gäller även skoltransport, toaletter, skolmatsalar och fritidsutrymmen.
- **Godtagbarhet:** Alla utbildningsrelaterade anläggningar, varor och tjänster måste vara utformade med respekt för de anspråk, kulturer, åsikter och språk som personer med funktionsnedsättning har. Utformningen av och innehållet i utbildningen måste vara godtagbart för alla.
- **Anpassbarhet:** ”universal design for learning” (universell utformning för lärande), ett förhållningssätt för att skapa flexibla lärmiljöer som kan möta olika behov. Det utgår från att alla lär sig på sitt unika sätt. Det innebär också att upprätthålla höga förväntningar på alla studerande och samtidigt tillåta olika sätt att uppfylla förväntningarna.

Konventionsstatens åtaganden och genomförande

I kommentaren beskriver kommittén de åtaganden konventionsstaterna gjort och vad de behöver göra för att fullfölja dessa.

Kommittén uppmanar konventionsstaterna att

- säkerställa ett sektorsövergripande åtagande för inkluderande utbildning inom hela regeringen
- implementera eller införa lagstiftning på alla nivåer som bygger på den människorättsbaserade modellen om funktionshinder
- införa verkställbara mekanismer för efterlevnad och rättsmedel att ta till vid kränkningar av rätten till utbildning
- genomföra en välplanerad och strukturerad process för avinstitutionalisering
- säkerställa att barnen tidigt får tillgång till utveckling genom omsorg och förskoleverksamhet av god kvalitet
- samla in lämpliga uppdelade data för att kunna skapa riktlinjer, planer och program som gör att de kan uppfylla sina åtaganden enligt artikel 24
- avsätta tillräckliga ekonomiska och mänskliga resurser för att gradvis kunna förverkliga rätten till inkluderande utbildning
- föra över resurser från segregerade till inkluderande skolmiljöer
- inleda en utbildningsprocess för att alla lärare på alla nivåer ska få den grundläggande kompetens och de värderingar som behövs för att de ska kunna arbeta i inkluderande lärmiljöer
- erkänna att rätten till inkluderande utbildning gäller all utbildning, inte bara om den tillhandahålls av offentliga myndigheter.

Andra bestämmelser i konventionen

Kommentaren redogör för kopplingen mellan rätten till utbildning (artikel 24) och rättigheter i andra artiklar i konventionen. Detta är särskilt viktigt eftersom rättigheterna är ömsesidigt beroende av varandra och alltid ska ses som en helhet. Utbildning är väsentligt för att andra rättigheter ska kunna förverkligas fullständigt i praktiken. Det omvända gäller också, det vill säga att rätten till inkluderande utbildning bara kan förverkligas om vissa andra rättigheter är implementerade.

Några exempel på detta är:

Artikel 5: Konventionsstaterna måste förbjuda all diskriminering på grund av funktionsnedsättning och tillhandahålla personer med funktionsnedsättning ett effektivt och jämlikt skydd mot diskriminering på alla grunder. De måste aktivt vidta åtgärder, för att ta bort till exempel byggda, kommunikativa och andra hinder som förekommer i det allmänna utbildningssystemet.

Artikel 6: Intersektionell diskriminering och exkludering är stora hinder för förverkligandet av rätten till utbildning för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning. Konventionsstaterna måste identifiera och avlägsna sådana hinder. De måste också vidta särskilda åtgärder för att säkerställa att rätten till utbildning för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning inte förhindras av diskriminering på grund av kön eller funktionsnedsättning, stigma eller fördomar.

Artikel 9: Tillgänglighet är en förutsättning för att personer med funktionsnedsättning fullt ut och på jämlika villkor ska kunna delta i samhället. I praktiken kan personer med funktionsnedsättning inte åtnjuta sin rätt till inkluderande utbildning om det saknas tillgängliga miljöer, till exempel tillgängliga skolor, tillgänglig kollektivtrafik, tillgängliga tjänster och tillgänglig information och kommunikationsteknik. Inkluderande utbildning är också i sig ett kraftfullt verktyg för att främja tillgänglighet och universell utformning.

Artikel 12: Inkluderande utbildning gör det möjligt för elever med funktionsnedsättning att uttrycka sin vilja och sina önskemål, i synnerhet för dem som har psykosociala eller intellektuella funktionsnedsättningar. Konventionsstaterna måste säkerställa att inkluderande utbildning ger stöd för elever med funktionsnedsättning så att de kan bygga upp sitt självförtroende när det gäller att utöva sin rättsskapitet.

Artikel 19: Inkluderande utbildning förutsätter ett erkännande av den rätt som personer med funktionsnedsättning har att leva, inkluderas och vara delaktiga i samhället. De ska också ha jämlik rätt till familjeliv eller, om det inte är möjligt, alternativ omsorg i lokalsamhället.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Sammanfattande introduktion av Allmän kommentar nr 4 om rätten till inkluderande utbildning

Sammanfattning av översättning till svenska av Article 24: Right to inclusive education, framtagen av FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Myndigheten för delaktighet
Box 1210, 172 24 Sundbyberg
08-600 84 00
info@mfid.se
www.mfid.se
Nummer: 2018:16